

УДК 378.147: 377.013:070 (470+571)

Лебедєва А. В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, кандидат педагогічних наук, асистент кафедри педагогіки

ШЛЯХИ ОСУЧАСНЕННЯ СОЦІОПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ВНЗ

У статті зроблено спробу розкрити можливості медіасередовища у професійно спрямованому вихованні студентів. Висвітлено шляхи осучаснення виховної роботи зі студентами.

Ключові слова: *виховання студентів, соціо професійна спрямованість, вища школа, інформаційне середовище*

В статье сделана попытка раскрыть возможности социопрофессиональной направленности воспитания студентов в развитии процессов креативного характера в информационной среде высшей школы.. Освещены пути осовременивания воспитательной работы со студентами.

Ключевые слова: *воспитание студентов, социопрофессиональная направленность, высшая школа, информационная среда*

This article attempts to uncover opportunities in the media sphere professionally oriented education students. Deals with the ways of modernizing the educational work with students.

Keywords: *education students, social and professional orientation, higher education, information medium*

Актуальність дослідження визначається тим, що українська освіта інтегрується в європейську систему соціокультурних і економічних стосунків, які будуються на професійній компетентності і комунікації фахівців. При цьому однією з вагомих особистісних якостей виступає професійна креативність як здатність фахівця до дивергентного мислення, спрямованого на творчий підхід у професійній діяльності з метою генерації конструктивних ідей на знаходження ними варіантів рішення поставленої виробничої задачі.

Проблема нашого дослідження – це шлях осучаснення виховного середовища вищої школи. За останні десятиліття у виховній системі навчальних закладів сформувалася принципово нова ситуація, яка зумовлена інформатизацією освітніх установ, дифузійним проникненням медіатехнологій у навчально-виховний процес.

Широкомасштабна інформатизація суспільства, мультимедійні технології набувають важливого виховного впливу на молодь. Однак, бурхливий розвиток мультимедійних технологій викликає ризик ізоляції світових цінностей зі свідомості особистості. Особливої уваги набувають субкультури студентського середовища: бітники, готи, скінхеди, ігромани, особливо представники молоді, які захоплюються віртуальними іграми, меломани, кіномани, фанати, які стверджують свої культурно-мистецькі позиції буття як головні, «ерзац» замінні погляди, абстраговані від реальних цінностей та ін. Так, за оцінкою Міжнародного союзу електрозв'язку (дані на червень 2012 р.) доступ до Інтернету мали близько 2,5 млрд. людей:

- **мобільний зв'язок:** 86% глобального проникнення рухомого стільникового зв'язку (на кінець 2011 р.), що досягає майже 6 млрд. осіб, 105 країн; мобільний

широкосмуговий доступ став однією з найдинамічніших послуг у сфері ІКТ і досяг 40% річних; 3G технології досягають 51% у розвинених країнах; у Японії та Швеції активність рухомого широкосмугового зв'язку перевищує 90% (дані на кінець 2011 р.) [12, с. 1];

- *фіксований (провідний) широкосмуговий зв'язок*: на кінець 2011 року 70% населення розвинених країн використовують інтернет, виключення становлять такі країни як Іспанія, Нідерланди, Норвегія і Швеція, де ступінь використання інтернетмережі досягає 90% [14, с. 2].

Найбільш поширеними і доступними засобами спілкування на сьогодні стали мобільний зв'язок та Інтернет. Більшість сучасної молоді спілкується у віртуальному світі через інтернет-форуми, віртуальні спілкування VKontakte, Facebook, Twitter, через СМС повідомлення тощо. Тому так гостро постає питання фортифікації свідомості студентської молоді не лише традиційними методами виховання, а й впровадженням медіавиховання у навчально-виховний процес вишів. Резюмуючи сказане попередньо, зазначимо, що вагоме місце у вихованні молоді має посідати соціокультурний характер медіасередовища навчального закладу.

Таким чином, актуальність нашого дослідження визначається нагальною потребою теоретичного обґрунтування системи виховання у вищій школі на матеріалі медіакультури, що сприяє не лише формуванню особистісних якостей сучасного громадянина України, а й готує майбутнього фахівця до професійно грамотного впровадження отриманого досвіду у практичній діяльності.

Аналіз останніх наукових праць з проблеми дослідження показав, що за останні десятиліття у виховній системі вищих навчальних закладів сформувалася принципово нова ситуація, зумовлена інформатизацією освітньо-виховної роботи зі студентами, дифузійним проникненням медіа-технологій у навчально-виховний процес, що представляється вкрай скрутним положенням без участі у медіакомпетентності викладачів вищого навчального закладу. «Компетентний учитель, який характеризується високим рівнем сформованості знань ... повинен відчувати себе не просто свідомим реципієнтом, а медіатором-лідером громадської думки» [5].

Слід зазначити, що дослідженням медіакомунікації займаються в основному різні галузі гуманітарних наук, знаходячи власні підходи до визначення проблем впливу інформаційного середовища на особистість. Беручи до уваги первинні переважні погляди істориків, які віддають яскраво вираженим проявам медіавпливу, їх стурбованість з приводу впливу мас-медіа, не дивно, що на початковому етапі достатня кількість дослідників передбачали наявність досить сильного впливу ЗМІ на особистість. Вивчення медіавпливу на особистість розпочалося ще в роки Першої світової війни, коли вивчався вплив військової пропаганди, а також розвиток комерційної реклами і PR-технологій у післявоєнні роки. Учені-соціологи вважали, що громадськість знаходиться під могутнім впливом ЗМІ.

Потенціальний вплив медіасередовища, переконання і, як наслідок цих медіа-явищ, поведінка аудиторії знаходять своє відображення у працях доктора філософії Інституту досліджень комунікацій при Університеті штату Алабама Дж. Брайанта і С. Томпсон, які більш доступно і ширше тлумачать популярну

думку про передбачувані ефекти впливу медіа: медіа-ефект преси, переконливість презентацій, вплив комп'ютерних ігор, Інтернету, соціальних мереж, мобільних пристроїв і зв'язку на особистість, роль дитячих і освітніх телевізійних передач. Окрім того, авторами значна увага приділяється дослідженню позитивних ефектів медіа спілкування, зокрема розвитку мови і гнучкого мислення [12].

Зазначимо, що у вітчизняній науці і практиці радянського періоду були загальноприйнятими такі поняття, як: «засоби масової інформації», «засоби масової комунікації». У зарубіжних дослідженнях використовується термін «mass media». Зміст, історію і вплив медіасередовища на особистість досліджує така галузь наукового знання як «Media studies» (з англ. Медіа дослідження). Як показує світова практика, Media studies спираються на традиції як соціальних, так і гуманітарних наук. Однак, більшість медіа досліджень базуються на основі дисципліни масової комунікації, зв'язку науки і комунікативних досліджень. Дослідники медіавпливу на аудиторію створюють і використовують теорії і методи філософії, психології, культурології, риторики, політичних і економічних наук, соціології, історії мистецтва і критики, теорії інформації та ін. [2].

У сучасному українському суспільстві важливий чинник формування особистості становлять засоби масової інформації [7, с. 190]. Застосування мас-медіа можна характеризувати як позитивне, так і негативне, оскільки вони мають суттєвий вплив «на характер прилучення людини до явищ культури, масове споживання якої перетворилось на самостійну сферу суспільного життя» і водночас це спричиняє «й негативні наслідки у розвитку духовної сфери...» [9, с. 51-52].

Учені однакостайні в тому, що широкомасштабна інформатизація суспільства, медіа-технології набувають важливого виховного впливу на молодь.

Мета статті полягає у висвітленні виявлених шляхів осучаснення соціо професійної спрямованості виховання студентів у розвитку процесів креативного характеру в інформаційному освітньо-виховному середовищі вищої школи

Виклад основного матеріалу дослідження. Бурхливий розвиток інформатизації суспільства, медіа-технологій викликає ризик ізоляції світових цінностей зі свідомості особистості. Вчені зазначають, що мас-медіа здатні впливати на розум і почуття широких верств населення і навіть маніпулювати ними [3, с. 474]. Особливої уваги потребують субкультури студентського середовища (геймери, меломани, кіномани, які розглядають свої світоглядні та етичні позиції як самодостатні в «ерзаці» життєтворчості, абстрагованої від реальних цінностей світу). На сьогодні констатуємо той факт, що до свідомості молодого покоління можна «достукатися» тільки через інтернет-форуми, чати, SMS-і MMS-повідомлення, теле-і радіоефір, переповнені інформаційним «спамом».

Потенційний вплив ЗМІ на аудиторію прослідковується ще з 1450 року, з моменту винайдення Іоганном Гутенбергом друкарського станка (1436 р.). Могутній вплив мас-медіа хвилював практично всі верстви населення багатьох країн світу, особливо це стосується США, Німеччини, Великобританії та ін.

Засоби масової інформації впливали на зміни у законодавстві, визначали державну політику, звертали на себе увагу вчених.

Глобальний вплив мас-медіа прослідковується у соціально-політичних змінах суспільства, викликаних введенням нових медіа-технологій:

- втручання уряду певної держави в діяльність засобів масової інформації. Так, в Україні, як і в багатьох країнах Європи, контакт ЗМІ з органами державної влади «є наріжним каменем. Йдеться про непорозуміння, конфлікти, судові позови, які виливаються в моральні та фізичні збитки для обох сторін. Позитивним в Україні є факт створення в липні 2011 року за розпорядженням Президента Віктора Януковича проекту «Відкрита розмова». Важливо, що цей проект отримав схвальну оцінку від ОБСЄ та Міжнародної місії з питань свободи слова в Україні, а час засвідчив, що ця ініціатива стала механізмом ефективного розв'язання конфлікту «журналіст – влада» в нашій країні [6];

- громадські акції протесту проти насилля і порнографії в ЗМІ. За даними українського інформаційно-аналітичного тижневика «Новинар», відома феміністська організація FEMEN у липні 2009 року оголосила про нову ініціативу, в якій члени громадської організації FEMEN закликали відомі пошукові сервіси боротися проти порно в глобальній мережі. Наші вітчизняні провайдери підтримали ініціативу громадськості. Як зазначив в «Новинар» Михайло Комісарук, голова Наглядової ради ТОВ Укрнет компанія, «Ukr.net транслює результати пошуку за чотирма провідними пошуковими системами, які обробляють 90% пошукових запитів українських користувачів мережі. Якщо в результатах пошуку цих пошукових порталів будуть міститися попереджувальні програми, ми будемо їх відображати». Іншими словами, якщо Google, Yandex та ін. будуть використовувати захисні системи, Укрнет до них приєднається [4];

- публікація провокаційних матеріалів видавництвами ЗМІ і паніка споживачів масової інформації як реакція на медіавплив;

- успішність численних рекламних кампаній, що свідчить про здатність медіа інформації до переконання й навіювання аудиторії [12].

Значний вплив на особистість, зокрема студентську молодь, відіграють соціальні мережі. За даними експертної компанії TNS, аудиторія відвідувачів інтернет-сайтів у середньому за день в Росії на лютий 2013 року становила: Яндекс (35 проектів) – 29 680 т.ч.; Mail.ru (31 проект – 27 206 т.ч.; Vk.com – 27 033 т.ч. [14]. Не менш значимі цифри відвідування всесвітньої мережі спостерігаються і в Україні. За даними Opinion Software Media, панелі на замовлення ІНАУ в лютому 2013 року користувачі Інтернету в Україні найчастіше відвідували (ранжування за охопленням):

- пошукові сайти: google (80%), yandex (67%);
- сайти для спілкування: mail.ru (74%), vkontakte (74%), odnoklassniki (56%);
- інтернет-службу, що надає послуги розміщення відеоматеріалів youtube.com (66%);

- відкриту багатомовну вікі-енциклопедію, якою опікується некомерційна організація «Фонд Вікімедіа» – 55% [1].

Одним із важливих аспектів наукових досліджень впливу ЗМІ та ІКТ є дослідження впливу медіа середовища на особистість. Даний напрям включає також багато інших аспектів. Інтерес соціологів звернений на спроможність

певних видів медіапродукції (реклама, пропагандистські матеріали, медіакампанії, Інтернет, телебачення тощо) чинити збуджувальний вплив на аудиторію, вплив нових комунікаційних технологій, вплив сексуально відвертої медіапродукції, реакція споживачів масової інформації на матеріали загрозливого і турбуючого характеру, вплив політичної пропаганди та багато інших проблем.

Досліджуючи вплив медіасередовища на особистість, як нагальну соціологічно-педагогічну проблему ХХ століття, Дж. Брайант, виокремлював вплив медіанасильства на підростаюче покоління. Жорстокість і насильство, як зазначає автор, у випусках новин – це один із аспектів проблеми транслявання негативних явищ суспільства. Однак, науковий світ і громадськість загалом занепокоєні з приводу наявності медіанасильства у сюжетах художніх, мультиплікаційних фільмів, а також жорстокими відеоіграми і Internet-сайтами. «Протягом усієї історії наукового пошуку у сфері медіавпливу в ході багатьох досліджень виявлялися свідчення того, що перегляд жорстоких фільмів та інших телепередач веде до проявів насильства [12, с. 193]. Вчені зазначають, що «ступінь агресивності дитини після 8-9 років перестає змінюватися і залишається постійною на протязі всього її життя. При цьому виявляється кореляційний зв'язок між ранніми телевізійними пристрастями дитини і більш пізнім рівнем агресивності дорослого» [2, с. 139].

Не менш важливою для нашого дослідження є думка Р. Харріса про вплив «соціальної ситуації», котра виникає під час перегляду телепередач, на когнітивну здібність і досвід особистості. Вчений звертає увагу на відмінність групового та індивідуального перегляду телеефіру. Як підкреслює автор, «дивитися футбольний матч або фільм жахів поодиноці далеко не те ж саме, що дивитися їх у колі друзів. Груповий перегляд більше сприяє прояву емоцій. Фільм жахів може здатися більш страшним, коли ми дивимося його одні, і більш потішним – під час групового перегляду. Навіть незважаючи на те, що в обох випадках стимул телевізійної передачі залишається одним і тим же, досвід, особливо емоційний, може бути зовсім іншим [10, с. 65].

Аналізуючи попередньо сказане, враховуючи глобальний вплив медіасередовища і посилення ролі медіа культури як інтегратора інноваційних виховних процесів і посередника між суспільством і особистістю, зростає потреба в медіаосвіті як комплексному процесі, що синтезує різні навчальні дисципліни вищих навчальних закладів. Адже, духовне відтворення людства, становлення особистості – найважливіше поставлене суспільством перед педагогом завдання та його глобальна соціальна функція і призначення в суспільстві. Сприяючи формуванню людини як творця матеріальних і духовних цінностей, людини як основної духовної цінності суспільства, педагоги безпосередньо впливають на розвиток потенціалу продуктивних сил країни, долучають молоде покоління до надбань світової та вітчизняної культури, створюють умови для ефективного саморозвитку і самоствердження особистості в соціумі, що є необхідною умовою подальшого прогресу людства. Функція сучасного педагога – допомагати вихованцям знаходити соціально значущі шляхи спілкування з медіасередовищем, уміти пристосовуватися до мінливої соціокультурної ситуації сучасного суспільства й уникати негативних проявів мас-медіа. У міжнародній та вітчизняній практиці склалася система концептуальних підходів до медіаосвіти,

виробленні моделі медіаосвіти, які сприяють формуванню свідомості та медіакультури студентської молоді.

Практика показала, що у виховній роботі зі студентами необхідно зміцнювати їх свідомість не тільки використовуючи перевірені часом методи виховання, а й впроваджуючи в практику методи медіавиховання, органічно створювані на основі інтеграції педагогіки та мистецтва. «Медіавиховання – виховання засобами медіа – це розділ медіапедагогіки, який покликаний формувати світогляд, інтереси, потреби, ідеали, мотиви, ціннісні орієнтири, свідомість, переконання, судження, а також конкретні риси характеру, риси особистості, моделі поведінки, розвивати її культуру засобами масової комунікації. Медійне виховання спрямоване на змістовне використання медій, а крім цього, на їх доцільний відбір відповідно до конкретних виховних цілей» [8].

Нові умови освітньо-виховного середовища передбачають подолання старих стереотипів, форм і методів виховання. І це закономірно. Однак подолання не означає знищення, а потребує творчого переосмислення вітчизняного досвіду, що слугує продуктивною основою виховання і сьогодні. На жаль, нині в культурних цінностях прогресує тенденція активного використання західних орієнтирів. Разом з тим відомо, що історичні національні цінності, формуючись протягом кількох століть, не підлягають експорту, будучи першоосновою виховання. Мистецтво відчуває на собі кризові явища навіть більшою мірою, ніж економіка чи політика, проте його союз з вітчизняною педагогічною думкою здатний коректувати ці негативні фактори.

Вищесказане робить більш масштабними проблеми виховання у відкритому соціумі і уможлиблює ствердження, що на основі інтеграції педагогіки та мистецтва можна намітити реальні шляхи розвитку процесів креативного характеру соціо професійної спрямованості виховання студентів в інформаційному середовищі вищої школи. Провідною при цьому може бути медіаосвіта як напрям педагогічної освіти і виховання. Вивчення «закономірностей» даного феномену дало підстави для ствердження, що в сучасній соціокультурній ситуації медіавиховання набуває все більшого впливу і поширення. Його успіх (насамперед – у молодіжній аудиторії) визначається такими факторами: використання видовищно-розважальних жанрів, терапевтичної, компенсаторної, рекреаційної та інших функцій медіатекстів, системи «емоційних перепадів», що дозволяє робити розрядку нервової напруги глядачів; гіпнотизму, вгадування бажань публіки, стандартизації, серійності і т. д.

Висновки. Отже, особливого значення набуває інформаційне середовище, поєднане з процесами, що відбуваються в просторі свідомості особистості. Потенційність соціо професійної спрямованості виховання в розвитку процесів креативного характеру в інформаційному середовищі вищої школи визначається широким спектром можливостей для розвитку людської індивідуальності: емоцій, інтелекту, самостійного творчого мислення, світогляду, активізації знань, отриманих студентами у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу, естетичної свідомості (сприйняття, умінь художнього аналізу та ін.). Специфіка контакту аудиторії з аудіовізуальними засобами визначається синтетичною аудіовізуальною, просторово-часовою природою кінематографа, телебачення, відео, об'єднуючою характерні риси практично всіх традиційних мистецтв.

Значення і роль інформаційного середовища вищої школи зростає вочевидь у геометричній прогресії. Сьогодні це комплексні засоби освоєння людиною навколишнього світу (в його соціальних, моральних, психологічних, художніх, інтелектуальних аспектах). Таким чином, в інформаційному середовищі вищої школи може значно продуктивніше відбуватися соціо професійна спрямованість виховання студентів у розвитку процесів креативного характеру, що визначається нагальною необхідністю теоретично і методично обґрунтованої системи сучасної вищої освіти.

Подальший розвиток проблеми дослідження ми вбачаємо в медіакомпетентності викладачів у процесі виховання студентів у ВНЗ.

Література

1. Аналіз інтернет-аудиторії України. – 2013. – Лютий [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.inau.org.ua/252.3286.0.0.1.0.phtml>
2. Богомолова Н.Н. Социальная психология массовой коммуникации : уч. пособ. [для студентов вузов] / Н. Н. Богомолова. – М. : Изд-во «Аспект Пресс», 2010. – 192 с.
3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; головний ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с. [1 : 474].
4. Жила О. Кібервійна з порно і проституцією від FEMEN: реальна боротьба чи самопіар / Ольга Жила // Український інформаційно-аналітичний тижневик «Новинар» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://novynar.com.ua/analytics/life/78045>
5. Климова К. Я. Засоби медіа-дидактики у процесі навчання і самонавчання української мови студентів-нефілологів педагогічних ВНЗ / К. Я. Климова // Науково-дослідна робота з проблем української філології і лінгводидактики : матер. III студентсько-викладацького науково-методичного семінару (Житомир, 20 трав. 2011 р.). – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. — 111 с.
6. Мацегора К. Українська влада серйозно налаштована привести вітчизняний медіа-простір до кращих світових зразків / Катерина Мацегора // «Урядовий кур'єр» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukurier.gov.ua>
7. Мірошник О. Л. Феномен телебачення як чинник формування особистості в сучасному українському суспільстві / О. Л. Мірошник // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2009. – 23 (186). – Ч. 4. – С. 188–196.
8. Робак В. До питання про розвиток медіапедагогіки у Німеччині / Володимир Робак [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ruh.znaimo.com.ua/index-18120.html>
9. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька : навчальний посібник / Оксана Петрівна Рудницька. – К. : Вища школа, 2002. – 270 с. [3, с. 51-52].
10. Харрис Р. Психология массовых коммуникаций / Ричард Харрис. 4-е междунар. издание – Санкт-Петербург «ПРАЙМ-ЕВРОЗНАК», «Издательский дом НЕВА» Москва «ОЛМА-ПРЕСС», 2002. – 448 с.
11. Широкополосная связь – недостающее звено на пути ко всеобщей доступности образования [Електронний ресурс]. – ЮНЕСКО пресс Режим доступу: <http://www.unesco.org/new/ru/media-services/>
12. J. Bryant, S. Thompson, B. W. Finklea. Fundamentals of Media Effects / Jennings Bryant, Susan Thompson. – McGraw-Hill, 2002. – 395 с.
13. Key statistical highlights: ITU data release June 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.itu.int/ITU-D/ict/statistics/material/pdf/2011 Statistical highlights June 2012.pdf](http://www.itu.int/ITU-D/ict/statistics/material/pdf/2011%20Statistical%20highlights%20June%202012.pdf)
14. TNS исследования. Интернет. Топ-20 Интернет-проектов.– 2013. – Февраль [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.tns-global.ru/rus/data/ratings/index/>